

Przegląd wybranych czasopism zagranicznych

Christiaan Timmermans, *Developing Administrative Law in Europe: Natural Convergence or Imposed Uniformity – Some Concluding Observations* (Rozwój prawa administracyjnego w Europie: naturalna konwergencja czy narzucona jednolitość – kilka konkluzji), „Review of European Administrative Law” 2014, vol. 7, iss. 2, s. 35–44, DOI: 10.7590/187479814X14186465137942.

Tekst stanowi zapis uwag końcowych wygłoszonych przez autora – byłego sędziego Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) – podczas seminarium zorganizowanego przez ACA Europe (Association of the Councils of State and Supreme

Administrative Jurisdictions of the European Union), poświęconego rozwojowi prawa administracyjnego w Europie⁴.

Wydaje się, że istnieje zgodność co do tego, że wpływ prawa europejskiego w dziedzinie stanowienia i stosowania prawa administracyjnego jest realny i ma istotne znaczenie. Równocześnie jednak wpływ ten sam w sobie jest niejednorodny, ponieważ jego źródła są liczne i zróżnicowane. Zalicza się do nich zarówno unijne prawo pierwotne, włącznie z Kartą Praw Podstawowych (KPP), zasady ogólne prawa unijnego, prawo wtórne, orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Istnieje też szerokie uznanie dla faktu, że krajowe systemy prawa administracyjnego przechodzą przez proces pewnej konwergencji w kwestiach, w których sprzyja jej prawo unijne.

Szczególnym przypadkiem jest wypracowanie przez TSUE zasad ogólnych prawa unijnego. Autor nie zaprzecza, że jest to przykład odgórnego wpływu na proces naturalnej konwergencji, jednak zwraca uwagę, że trzeba też dostrzec „drugą stronę medalu”: przede wszystkim to, że nie jest to proces wyłącznie jednokierunkowy. Autor podkreśla, że jest to proces także oddolny, w szczególności przez to, że materiał do ukształtowania zasad ogólnych prawa unijnego Trybunał znajduje przede wszystkim w systemach krajowych. Nie tyle jednak daną krajową koncepcję kopiuje, co modyfikuje, częstokroć czerpiąc przy tym z innych jeszcze narodowych tradycji prawnych. Jak zauważa autor, TSUE sam w sobie, ze względu na swój skład, stanowi „żywe laboratorium prawa porównawczego” (*living laboratory of comparative law*).

Kolejny element, który ma znaczenie w rozważaniach nad zbliżaniem i różnorodnością systemów prawa administracyjnego, to sfera zakresu swobody państw członkowskich przy stosowaniu prawa. Przykładowo, KPP określa standardy minimalne ochrony tychże praw, państwa członkowskie mogą natomiast wyznaczyć standard wyższy. W dziedzinie procedury administracyjnej i postępowań przed sądami obowiązuje zasada autonomii państw. W braku unijnej legislacji w tej sferze zadaniem państw jest wprowadzenie przepisów z poszanowaniem określonych zasad ogólnych. Zdaniem autora interesujące jest to, jak zasada autonomii ewoluowała w orzecznictwie TSUE, by obecnie znaleźć pewne zastosowanie także w sferze materialnoprawnej.

Odnosząc się do będącej przedmiotem konferencji kwestii „ewentualnej narzuconej jednolitości”, autor rozważa przede wszystkim sprawę przyjęcia na poziomie unijnym aktu prawnego regulującego postępowanie administracyjne. Zwięźle zarysowuje założenia diskutowanych koncepcji i projektów, zastanawiając się, czy taka inicjatywa jest potrzebna w procesie konwergencji, czy też należy pozwolić na kontynuację naturalnego procesu konwergencji w tej dziedzinie. Autor zarysowuje różnice pomiędzy prezentowanymi stanowiskami, zauważa jednak, że za propozycjami wprowadzenia wspólnych regulacji stoi ta sama diagnoza stanu

⁴ Seminarium zatytułowane „Developing Administrative Law in Europe: Natural Convergence or Imposed Uniformity” odbyło się w Hadze 29 XI 2013 r., <http://www.aca-europe.eu/index.php/en/evenements-en/443-the-hague-29-november-2013-seminar-developing-administrative-law-in-europe-natural-convergence-or-imposed-uniformity> (dostęp: 2 IX 2016).

istniejącego. Diagnoza jest następująca: istnienie znacznej liczby sektorowych zasad dobrej administracji pochodzących z różnych źródeł (prawo pierwotne, KPP, prawo wtórne, orzecznictwo, kodeksy dobrej administracji ustanawiane przez różne unijne instytucje) sprawia, że obywatelowi trudno jest zorientować się, jakie są właściwie jego prawa proceduralne. Poza tym istnieją także pewne luki.

Kończąc, autor stwierdza, że prace nad projektem unijnej regulacji postępowania administracyjnego – niezależnie od prognoz co do ostatecznego ich wyniku – powinny być kontynuowane. Mogą one bowiem być źródłem wielu inspiracji sprzyjających procesowi naturalnej konwergencji i przyszłym inicjatywom prawodawczym zarówno na poziomie unijnym, jak i krajowym.

Agnieszka Narożniak

DOI: 10.14746/spp.2017.1.17.8